

LEGAL PROTECTION OF CONSTITUTIONAL RIGHT ON PRIVACY, FAMILY LIFE, DIGNITY, REPUTATION AND HONOR

PRAVNA ZAŠTITA USTAVNOG PRAVA NA PRIVATNOST, OBITELJSKI ŽIVOT, DOSTOJANSTVO, UGLED I ČAST

MARIC IVANOVIC, Renata

Abstract: *Right of individual on protection of honor, reputation, dignity and privacy is set in Constitution of Republic of Croatia, as well as right to access information and liberty of its fluctuation with purpose of public information. In order to maintain certain amount of balance in achievement of both groups of rights, legislator tended to set boundaries of one of those rights in respect for the others. Exactly in that sense positive constitutional, civil and criminal legislature of Republic of Croatia, adjusted with global democratic standards, represents postulate of protection of privacy and family life on one side and postulate for development of freedom, opinion and expression on the other side.*

Key words: *freedom of expression, reputation, dignity, privacy*

Sažetak: *Pravo pojedinca na zaštitu časti, ugleda, dostojanstva i privatnosti propisano je Ustavom Republike Hrvatske, kao i pravo na pristup informaciji i sloboda njezina protoka s ciljem izvješćivanja javnosti. Kako bi se održala stanovita ravnoteža u ostvarenju jednih i drugih prava zakonodavac je nastojao odrediti granice tih prava u odnosu na ona druga. Upravo u tom smislu pozitivno ustavno, civilno i kazнено zakonodavstvo Republike Hrvatske, usklađeno sa svjetskim demokratskim standardima predstavlja preduvjet zaštite privatnosti i obiteljskog života s jedne strane, te preduvjet razvoja slobode, mišljenja i izražavanja s druge strane.*

Ključne riječi: *sloboda izražavanja, ugled, dostojanstvo, privatnost*

Authors' data: Renata Marić-Ivanović, dipl.iur., Općinski sud u Požegi, renata.maric-ivanovic@email.t-com.hr

1. Uvod

Prvi dokument o pravu na privatnost i najstariji zapis o zakonskom pravu na privatnost je onaj iz 200. godine u Zborniku židovskih zakona. U njemu stoji da “ako čovjek gradi zid koji ga štiti od pogleda njegova susjeda, on ne smije biti manje od četiri lakta viši ili niži od susjednog prozora”. Francuski Code civil iz 1804. godine predstavljao je spoj rimskog, običajnog i kanonskog prava u sferi prirodnog prava u kojem se, između ostalog, navodi kako svaka ljudska djelatnost koja drugom uzrokuje štetu sankcionira naknadom onog koji je štetu uzrokovao. Sloboda izražavanja ograničena je pravom pojedinca da od drugih zahtijeva poštovanje njegova dostojanstva, da ga ne omalovažava i da se ne umanjuje ugled u životnoj zajednici. Pravo na poštivanje osobnog i obiteljskog života i pravo na slobodu izražavanja izrijeком potvrđuju sve najznačajnije međunarodne konvencije i deklaracije o ljudskim pravima i slobodama, primjerice i članci 12. i 19. Opće deklaracije UN o pravima čovjeka, članci 17. i 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, te članci 8. i 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

2. Povreda privatnosti i obiteljskog života kroz medije

U suvremenom “informacijskom društvu”, s pojavom novih komunikacijskih sredstava i tehnologija, otvaraju se gotovo neograničene mogućnosti povreda privatnosti građana. U takvim okolnostima temeljno je pitanje kako regulirati odnos dvaju suprotstavljenih ljudskih prava, odnosno kako osigurati pravo građana da šire i primaju informacije, a istodobno zaštititi njihovu privatnost od neopravdanog publiciteta. Dopuštajući mogućnost ograničenja slobode izražavanja i informiranja kada je to nužno da bi se zaštitili ugled i druga prava pojedinca, demokratske su zemlje i međunarodne organizacije, u zakonodavstvima i sudskoj praksi definirale slijedeće pravne standarde:

- izražavanje ideja i informacija o političkim i drugim pitanjima od javnog interesa je slobodno,
- granice dopuštene kritike znatno su šire u odnosu na političare i javne osobe nego privatne osobe,
- provokativnost izjave političara i druge javne osobe opravdava još veću provokativnost javnog reagiranja na tu izjavu,
- pravo na zaštitu privatnosti javnih osoba uže je od prava privatnih osoba,
- vrijednosni sudovi ne podliježu dokazu istinitosti.

Nakon uspostave državne neovisnosti 1991. godine Republika Hrvatska je kao svoj strateški cilj istaknula ulazak u europske i svjetske integracije, što je podrazumijevalo usvajanje i poštivanje demokratskih pravnih standarda zaštite temeljnih ljudskih prava. U tom procesu od osobitog značaja za Hrvatsku je bila ratifikacija Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i prijem Hrvatske u punopravno članstvo Vijeća Europe. Od posebnog je značaja članak 8. i 10.

Konvencije. Članak 8. propisuje da svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, te da se javna vlast može miješati u ostvarenje tog prava samo u skladu sa zakonom i ako je takvo miješanje nužno u demokratskom društvu radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih.

3. Ustavnopravni okvir

Ustav Republike Hrvatske naglašava važnost ustavnih jamstava sloboda i prava čovjeka i građanina, pa tako i ustavnog pravo na zaštitu privatnosti i obiteljskog života. Zaštita ljudskih prava pa tako i prava na zaštitu privatnosti i obiteljskog života neodvojiva je od razvitka demokratskih političkih sustava, neovisnog sudstva i općenito zahtjeva vladavine prava. Tako je u članku 35. Ustava Republike Hrvatske (NN 41/01) propisano da se svakom jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. S druge strane sloboda mišljenja je temelj demokratskog političkog sustava, koja uključuje slobodu izražavanja misli. Ustav precizira da sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja. Zabranjena je cenzura, a novinari imaju pravo na slobodu izvještavanja i pristupa informaciji. Svakome kome je javnom viješću povrijeđeno Ustavom utvrđeno pravo, zajamčeno je pravo na ispravak, a granicu slobode izražavanja misli čini i kazneno djelo uvrede ili klevete. Ove odredbe Ustava u potpunosti su usaglašene s odredbama Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (N.N. br. 18/97,6/99, 8/99 i 14/02). Osim toga, treba naglasiti da Ustav čl. 134. propisuje da svi ratificirani međunarodni ugovori čine dio unutarnjeg pravnog poretka, a po svojoj pravnoj su snazi iznad zakona. To znači da su u slučaju neusklađenosti neke odredbe domaćeg zakona s ratificiranim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama domaći sudovi dužni izravno primjenjivati odredbe tih dokumenata.

4. Civilnopravna zaštita privatnosti

S jedne strane nalazi se sloboda medija, sloboda izražavanja mišljenja, pravo na pristup informaciji i sloboda njezina protoka s ciljem pravodobnog izvještavanja javnosti. S druge pak strane stoji pravo pojedinca na zaštitu časti, ugleda, dostojanstva i privatnosti. Zadatak medijskog zakonodavstva je pronaći rješenja u kojima će biti sadržana stanovita ravnoteža u ostvarenju takvih prava i interesa. Upravo se u tom smislu odgovornost nakladnika za štetu prouzročenu objavom informacije i naknada tako prouzročene neimovinske štete ukazuju iznimno važnim. U našem zakonodavstvu odgovornost nakladnika za štetu prouzročenu objavljenom informacijom prvi put je regulirana posebnim propisom 1992. godine kada je donesen Zakon o javnom informiranju (N.N. br. 22/92). Nakon toga je 1996. godine donesen Zakon o javnom priopćavanju (N.N. br. 69/03). Međutim, taj Zakon je ukinut

odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-3438/03 (N.N. 15/04). Tijekom 2004. godine donesen je novi Zakon o medijima (N.N. br. 59/04) koji je i sada na snazi. Upravo takva zakonodavna aktivnost ukazuje na iznimno velik značaj ove materije. Zakon o medijima (NN. br. 54/04) definira medije sa pozitivnom i negativnom definicijom. U pozitivnoj definiciji mediji su novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike. U negativnoj definiciji navodi da mediji nisu knjige, udžbenici, katalogi i drugi nositelji objavljivanja informacija koji su namijenjeni isključivo obrazovnom, znanstvenom ili kulturnom procesu oglašavanja, poslovnoj komunikaciji, radu trgovačkih društava, zavoda i ustanova, udruga, političkih stranaka, vjerskih i ostalih organizacija, školskih glasila, "Narodne novine" Republike Hrvatske, službena glasila jedinica lokalne i područne, odnosno regionalne samouprave i ostala službena priopćenja, plakati, letci, prospekti i transparenti, te video stranice bez žive sile i druge besplatne obavijesti, ako Zakonom o medijima nije drukčije propisano. Osnovne pretpostavke odgovornosti za nakladnika koji informacijom objavljenom u mediju prouzroči drugome štetu moraju biti kumulativno ispunjene, a odnose se na odgovornu osobu ili štetnika, oštećenika, štetnu radnju, štetu i uzročnu vezu. Šteta u konkretnom slučaju mora biti prouzročena upravo objavom informacije, a informacija mora biti objektivno podobna prouzročiti štetu što znači da kod oštećenika uzrokuje poniženje, prezir od drugih, promjenu odnosa sredine prema njemu i sl. Neimovinska šteta može se popraviti objavljivanjem ispravka informacije, isprikom nakladnika i isplatom pravične novčane naknade. U prvom redu nakladnik može ispraviti informaciju samoinicijativno ili na zahtjev oštećenika (zahtjev upućen nakladniku u smislu procesne pretpostavke na tužbu zbog isplate pravične novčane naknade ili zahtjev upućen glavnom uredniku radi ostvarenja prava na traženje ispravka sudskim putem). Zakon o medijima ne sadrži posebne kriterije za odmjeravanje visine pravične novčane naknade, dok se u Zakonu o obveznim odnosima u čl. 1100. st. 2. propisuje da će sud prilikom odlučivanja o visini pravične novčane naknade voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njezinom naravi i društvenom svrhom. Oštećenik može svoje pravo na ispravak ostvariti sudskim i izvansudskim putem. Izvansudski postupak se sastoji od zahtjeva glavnom uredniku za objavljivanje ispravka informacije kojom su povrijeđena prava i interesi fizičke ili pravne osobe. Sudski postupak uključuje pravo na podnošenje tužbe ako glavni urednik ne objavi ispravak u roku i na način određen Zakonom o medijima.

5. Kaznenopravna zaštita

Privatnost se kaznenim zakonom štiti prijetnjom kaznom za iznošenje ili prenošenje nečeg iz osobnog ili obiteljskog života pojedinca, što može škoditi njegovoj časti i ugledu. Kazneno djelo iznošenja ili prenošenja osobnih ili obiteljskih prilika i njegov

kvalificirani oblik ukoliko je počinjeno putem javnih glasila, supsumirano je pod skupinu kaznenih djela protiv časti i ugleda. Ako su u pitanju činjenične tvrdnje novinar može biti optužen zbog kaznenog djela klevete iz čl. 200. st. 2. Kaznenog zakona ili zbog kaznenog djela iznošenja osobnih ili obiteljskih prilika iz čl. 201. st.2. Kaznenog zakona, odnosno za kvalificirane oblike tih kaznenih djela. Članak 27. Zakona o medijima propisuje da novinar ima pravo izražavati stajalište o svim događajima, pojavama, osobama, predmetima i djelatnostima. Ako su u pitanju vrijednosni sudovi, tj. kazneno djelo uvrede iz čl. 199. st. 2. Kaznenog zakona novinar se neće kazniti pod uvjetima iz čl. 203. prema kojem se neće kazniti tko se uvredljivo izrazi o drugome u vršenju novinarskog posla osim ako iz načina izražavanja i drugih okolnosti jasno proizlazi da se radi o ponašanju koje je imalo cilj samo škoditi nečijoj časti ili ugledu.

6. Zaključak

Jedno od osnovnih ljudskih prava je pravo na privatnost, a poštivanje identiteta je nešto čemu teži svako ljudsko biće.

Zapadna Europa je utemeljila zaštitu o pravu na privatnost nakon Drugog svjetskog rata i danas su njezine zakonske norme još više specijalizirane. Problemi privatnosti u našoj državi leže u kontrolnom sustavu, komunikaciji putem interneta i nedostatku regulativa. Komunikacijsko-informacijska tehnologija olakšava prikupljanje informacija o svakom od nas.

Zbog navedenog zadatak je medijskog zakonodavstva da zajedno sa Ustavom Republike Hrvatske i kaznenim zakonodavstvom na najbolji mogući način zaštititi ustavno pravo pojedinca na čast, ugled, dostojanstvo i privatnost.

7. Literatura

Alaburić, V. (1996). Sloboda izražavanja i kaznenopravna zaštita časti i ugleda: teorijski i praktični problemi tranzicije u Hrvatskoj, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb

Bačić, A. (1993). *Ustavna klauzula o slobodi tiska i sud – putokaz Ustavnom sudu Republike Hrvatske*, Politička misao, Zagreb

Craig, P. & De Burca, G. (1999). *The evolution of EU law*, Oxford University Press

Gomien, D. (1996). *Kratak vodič kroz Europsku konvenciju o ljudskim pravima*, Vijeće Europe, Zagreb

Hartley, T.C. (2004.). *Temeljna prava europske zajednice*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, ISBN 953-6597-48-9

Petar H. (2002). *Ustavna država*, Politička kultura, Zagreb, ISBN 953-6213-37-0

Rodin S. (1997). *Europska integracija i ustavno pravo*, Institut za međunarodne odnose, Zagreb, ISBN 953-6096-08-0

Smerdel, B. & Sokol, S. (1998.). *Ustavno pravo*, Informator, Zagreb, ISBN 953-170-061-3